

KRKAVEC VELKÝ (*CORVUS CORAX*)

Robert Doležal

Krkavec je mohutný pták s velkým tmavým zobákem, který svrchu do poloviny jeho délky kryjí nosní štětiny. Například havran polní má okolí kořene zobáku lysé a šedobílé. Foto: Zdeněk Tunka.

K rodu Corvus – krkavcovití, který je u nás zastoupen pěti hnízdícími druhy, patří ti největší pěvci vůbec, což by vzhledem ke zvukům, které vydávají, čekal málokdo. Jedná se o velké černé nebo šedé, vzájemně se podobající druhy, s jejichž určením mívá laik často problém. Nedávno mě překvapila informace, že „havran je přece samec od vrány, to ví každý,“ a vzápětí jsem se dozvěděl, že kavky jsou jejich mladí. Docela by mě zajímalo, jakou roli by onen amatérský přírodovědec přisoudil v rodinném klanu krkavcovitých největšímu z nich, krkavci velkému... V jedné publikaci z roku 1895 stojí: „V Evropě střední jest v mnohých krajinách již vzácný, neboť bývá často pronásledován; uchýlil se do pohoří a větších lesův a ona doba, kdy zalétal do vesnic a měst a tu žebroně byl znám každému dítěti, již dávno uplynula.“ S postupujícím časem se ale krkavec opět do naší přírody vrátil a nyní zde běžně hnízdí.

Krkavec velký je pták velice inteligentní, vynalézavý a učenlivý. V zajetí dokáže napodobovat různé zvuky, ale i lidskou řeč. Foto: Petr Mückstein.

Rozšíření a početnost

Areál výskytu krkavce velkého, druhu s holoarktickým typem rozšíření (ŠTASTNÝ a kol., 2011), je obrovský. Zabírá značnou část Evropy, Asie a Severní Ameriky a okraj severu Afriky. Díky roztržitosti jeho evropského areálu zde byl na mnoha místech vyhuben. Až počátkem 50. let minulého století, tedy po sto let trvajícím úbytku, začal opět přibývat díky přirozenému procesu rekolonizace podpořenému někde i reintrodukčními programy (ŠTASTNÝ a kol., 2011). Evropa tvoří téměř polovinu celkového hnízdního areálu krkavce velkého s populací přesahující 450 tis. párů. V letech 1970–1990 zde došlo k značnému nárůstu jeho stavů, což pokračovalo i v letech 1990–2000. Krkavec velký je považován za druh zabezpečený s celkově mírným nárůstem početnosti (BirdLife International 2004). U nás je početnost krkavce velkého odhadována na základě dat získaných v letech 2001–2003 v rám-

ci mapování hnízdního rozšíření ptáků ČR na 800–1200 hnízdicích párů (ŠTASTNÝ et al., 2006).

Prostředí a způsob života

Krkavce velkého můžeme zastihnout na většině území ČR bez ohledu na nadmořskou výšku – v letech 2001–2003 byl hlášen z 90 % mapovacích kvadrátů s mezerami v osídlení v Poohří, Povltaví, Polabí a na jižní Moravě. Vyskytuje se v lesích i v otevřené krajině. Dříve byl vázán na vyšší polohy, ale v posledních letech osidluje stále častěji i nížiny. Ekologicky se jedná o velmi přizpůsobivý druh, který ovšem vyžaduje přítomnost pastvin, luk, polí a jiných otevřených ploch, kde vyhledává potravu. Nevyhýbá se ani okrajům lidských sídel a oblastem s intenzivní zemědělskou výrobou. Často a ve velkých hejnech vyhledává skládky komunálního odpadu. Krkavec velký je převážně stálý pták, který se v mimohnízdním období po-

tuluje v menších hejnech po okolí hnízdiště. Tyto potulky nemají vyhraněný směr, jsou ovlivňovány spíše potravní nabídkou a podnikají je převážně mladí ptáci. Staří ptáci se drží i v zimním období blízkého okolí hnízdiště (CEPÁK a kol., 2008).

Popis

Krkavec velký odpovídá svému označení a je skutečně největším z našich krkavcovitých ptáků. Dosahuje velikosti přibližně káněte lesního s rozpětím křídel až 130 cm. Obě pohlaví mají opeření celé černé a kovově lesklé, modrofialově na zádech a zeleně na hlavě a spodině ocasu. Nápadný je silný a poměrně dlouhý černý zobák s výrazně zahnutou horní čelistí. Téměř polovinu zobáku svrchu kryjí dlouhá a hustá nosní štětiny. Peří na hrdle bývá prodloužené a často odstává. Krkavec má dost dlouhý, stupňovitý ocas. Mladí ptáci jsou do druhého roku života černohnědí bez lesku. Krkavci jsou výborní letci, často se vyskytují v páru a krouží ve značné výšce. V letu se také nejčastěji ozývají hlubokým, opakovaným *korrk koork nebo kruk kruk*. V toku vydávají různé škytavé zvuky a zvučné *klong klong* (ŠTASTNÝ a kol., 2011).

Hnízdění a péče o mláďata

Krkavec velký je monogamní osamocečně hnízdící druh, který vytváří celoživotní svazky. Jeho tok je začátkem jara provázen vzdušnou akrobacií a hrdelními zvuky. Páry spolu zůstávají celý rok a každoročně obsazují stejné teritorium, na jehož ploše mohou mít několik (až 7) hnízd. Některá používají mnoho let po sobě, jiná střídají. Až polovinu populace mohou v průběhu sezóny tvořit nehnízdící ptáci. Krkavci nocují na skalách, stromech nebo stožárech el. vedení, hnízdící páry nocují v okolí hnízd. Hnízdo bývá mohutné a často je umístěno na skalách, vysokých stromech v lesích, na jejich okrajích a solitérních stromech nebo i na stožárech vysokého napětí, komunikačních věžích apod. U nás je to nejčastěji na buku, jedli, dubu a skalních útesech ve výšce 11–30 m. Na stavbě hnízda se podílejí oba ptáci, samice do něj klade někdy již od konce ledna 4–6 (2–7) vajec s modravozeleným podkladem a šedými nebo černohnědými skvrnkami hustějšími u jejich tupějšího konce. Vejce jsou snášena denně a samice na nich sedí (od snesení druhého nebo třetího vejce) 18–21 dní. O mláďata se stará nejprve samice, které přináší potravu samec, později oba rodiče. Po 35–49 dnech opouštějí hnízdo dříve, než jsou schopna létat. V blízkosti

rodičů, kteří je zpočátku ještě krmí, zůstávají mladí ptáci až 6 měsíců. Krkavci hnízdí jednou ročně a předpokládá se, že k prvnímu zahnízdění dochází ve věku 2–4 let (ŠTASTNÝ a kol., 2011).

Potrava

Součástí potravy krkavce velkého je rostlinná i živočišná složka; jedná se o ryzího potravního generalistu, který nepohrdne téměř ničím. V oblastech s dostatkem mršin a odpadků dává přednost právě tomuto typu potravy. Často doprovází jiné predátory, dravce i velké šelmy, kdy se živí na zbytcích jejich kořisti. Sám ale dokáže také aktivně lovit. V tomto případě dává přednost drobným savcům, bezbratřím a ptákům, kterým vybírá hnízda. ŠTASTNÝ (2011) uvádí výsledky rozboru vývržků krkavce z Jeseníků, z nichž vyplývá, že nejčastější složkou jeho potravy byl hraboš (56 % vzorků) a myšice (10 %). Druhou nejčastější složkou byl hmyz (78 %), převážně brouci (72 %). Zbytky ptáků byly přítomny ve 12 % vzorků, skořápky vajec v 10 %. Rostlinná složka (semena) se vyskytovala v 60 % vzorků. Pokud jsou v jeho stravě větší druhy savců, jde většinou o mršiny (ŠTASTNÝ a kol., 2011).

Význam a ochrana

Ještě ve středověku byl krkavec u nás rozšířeným a známým ptákem. Pronásledováním a změnami prostředí se však jeho početnost snižovala, až v polovině 19. století zmizel. Znovu u nás zahnízdil až v roce 1968 a od té doby jeho početnost stoupá. V Červeném seznamu ptáků ČR figuroval tento druh v 80. letech minulého století v kategorii NT – druh téměř ohrožený. I přes prudký nárůst jeho početnosti byl s ohledem na kritéria IUCN přeřazen do kategorie VU – druh zranitelný (ŠTASTNÝ et al., 2006). Jako zvláště chráněný druh je krkavec velký uveden v příloze III. vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Další fotografie je možné shlédnout na internetových stránkách autorů fotek www.birdphoto.cz a www.bio-foto.com.

*Autor:
Ing. Robert Doležal
www.birdwatcher.cz*

Krkavec velký je výborným letcem vázaným dřívě na vyšší oblasti, kde se dá asi i dnes pozorovat nejběžněji. Foto: Zdeněk Tunka.

Typickými znaky letícího krkavce jsou poměrně dlouhý klínovitý ocas, dlouhá křídla zakončená prsty a dlouhý krk s mohutným zobákem. Jeho silueta má tedy tvar kříže. Foto: Zdeněk Tunka.

Vejce bývají v různých odstínech modré, od světle po zelenkavě modrou, s olivovými, šedými a černohnědými skvrnkami a čárkami různé velikosti (ŠTASTNÝ a kol., 2011). Foto: Petr Mückstein.

Hnízda bývají mimo skalních stěn umístěna často i vysoko na stromech, zde například na borovici lesní. Hnízdit mohou krkavci v našich podmínkách od poloviny února do konce dubna. Foto: Petr Mückstein.